

Religionistův kapesní průvodce po pařížských knihovnách

David Zbíral, FF MU, Ústav religionistiky

Největší francouzskou knihovnou je Bibliothèque nationale de France – Francouzská národní knihovna.¹ Národní knihovna je rozdělena na dva celky: studijní knihovnu (*bibliothèque d'étude*) a výzkumnou knihovnu (*bibliothèque de recherche*). Pro každé hlubší studium bude nezbytný přístup do daleko lépe zásobené výzkumné knihovny. Pro vydání průkazky do výzkumné knihovny – která je dražší – je nutno podstoupit vstupní pohovor, během něhož čtenář představí svou motivaci a své studijní záměry. Při tomto pohovoru velmi pomůže doporučení vedoucího práce či školitele (včetně jeho podpisu a razítka školy). Roční průkazka stojí 54 euro, zlevněná 27 euro (nejbližší dostupná průkazka s kratší platností je patnáctidenní – nemusí jít nutně o souvislých patnáct dní – a její cena je rovněž dost vysoká, takže se pro delší pobyty nevyplatí). Nárok na slevu nemají automaticky všichni studenti, nýbrž pouze držitelé průkazky některé z francouzských škol. Nicméně pokud dobře zapůsobíte u vstupního pohovoru, není vyloučeno, že dostanete slevu i v případě, že francouzskou studentskou průkazku nemáte.

Národní knihovna má vícero areálů, z nichž je třeba uvést dva: *site François-Mitterand*, kde najdete většinu knih, a *site Richelieu-Louvois*, který se pyšní mimo jiné velmi rozsáhlou a světově unikátní sbírkou rukopisů.

Site François-Mitterand se nachází na levém břehu. Když vyjdete z metra, můžete se dát ulicí Tolbiac buď napravo, nebo nalevo. Knihovna je sice napravo, ale jednoznačně doporučuji dát se nejprve nalevo, do blízkého pekařství, jelikož při vstupu do areálu knihovny vás od knih ve výzkumné knihovně dělí ještě zhruba dva kilometry chůze, bezpečnostní rám, prohlídka zavazadla a tři turnikety, na což je dobré se předem posilnit. Knihovna sama, zvaná často prostě „Veleknihovna“, je komplex čtyř propojených věžáků, které mají údajně zpodobňovat čtyři knihy rozevřené proti sobě v pravém úhlu. Terénním výzkumem jsem ověřil, že místní o tomto chvályhodném architektonickém záměru nic nevědí.

Národní knihovna má mezi francouzskými veřejnými knihovnami snad ta nejrestriktivnější pravidla pokud jde o poskytování rukopisů a poškozených děl (ledaže by existovala – což není vyloučeno – nějaká veřejná knihovna, která takové nadbytečné komplikace, jakými jsou čtenáři, vůbec nebere v potaz). Připravte se na méně vstřícné jednání než v jiných pařížských veřejných knihovnách a zejména na negativně vyřízené požadavky se zdůvodněním, že je dílo „vyřazeno z užívání“ (třebaže je například pouze mírně poškozena vazba). Dokonce i prohlížení mikrofilmů je poměrně

¹ Její stránky se nacházejí na adrese <<http://www.bnf.fr>>, katalog na <<http://catalogue.bnf.fr>>. Velkou pozornost si zaslouží rovněž adresa <<http://gallica.bnf.fr>>, kde jsou v obrázkovém PDF volně dostupná četná převážně starší díla vydaná tiskem (různá starší periodika jako kupříkladu *Revue de l'Orient* či *Bulletin de l'École française d'Extrême-Orient*, obsahující mnoho právem i neprávem zapomenutých článků, značná část Du Cangeova slovníku středověké latiny, edice listinářů různých francouzských klášterů atd.).

striktně omezeno: v jeden den jich lze v oddělení západních rukopisů prohlédnout maximálně pět, ostatní požadavky knihovníci vyřídí negativně.

Rovněž reprodukce dokumentů je značně omezená. Provádějí ji výhradně pracovníci knihovny. Ve výzkumné knihovně v současné době stojí jedna kopie 0,30 euro, navíc s tím, že pracovníci odmítají kopírovat dvě stránky na jeden list A4 a nekopírují na verso, takže kopie 10 stránek představuje skutečně 10 listů papíru a stojí 3 eura, což je cena poměrně vysoká (u každého příspěvku, který má zhruba 25 stran a více, se vyplatí využít meziknihovní výpůjční službu v ČR, jejímž prostřednictvím stojí reprodukce jednoho článku ze zahraničí 200 Kč). U děl publikovaných od roku 1915 dál je možné reprodukovat jen takovou část díla, která nepřekračuje 40 stran a zároveň 10 % dané publikace jako fyzické jednotky. Je ovšem možné si dílo nechat zkopírovat po částech, protože si knihovníci, kteří se navíc u kopírek střídají, nemají šanci pamatovat, kdo si co z jakého díla kopíroval. Vysoká cena kopií ale od této strategie poměrně spolehlivě odrazuje.

Další možností, která alespoň ušetří místo a umožní materiály snáze archivovat a vytisknout je ekologičtější i na verso, je nechat si je naskenovat do černobílého obrázkového (tj. neprohledatelného) PDF. Restrikce jsou o něco přísnější než u kopie, cena je zhruba stejná. Netřeba dodávat, že v *Bibliothèque nationale* neexistují absenční výpůjčky.

Národní knihovna je nicméně mezi francouzskými knihovnami nejlépe zásobena, a pokud jste na místě, můžete si na příslušný den objednat až 15 tištěných děl. Studovny jsou prostorné a dobře se v nich pracuje. Připojení k internetu přes wi-fi *Bibliothèque nationale* zatím nenabízí, výhledově se ale tato možnost připravuje. Výzkumná knihovna bývá otevřena do 20.00, je však potřeba mít na paměti, že místo i knihy lze rezervovat jen do 17.00, takže pokud přijдете po této hodině, tak vám v tento den už žádnou knihu nedodají. Nezapomeňte na k tomu vyhrazených místních počítačích provést rešerše v rozsáhlých elektronických zdrojích, které Francouzská národní knihovna zpřístupňuje svým čtenářům, a poslat si zajímavé články na svou e-mailovou adresu.

Knihovnou se spíše užším zaměřením je knihovna Národní školy listin.² Zaujme patrně jen religionisty věnující se křesťanství ve středověké západní Evropě. Přístup do této knihovny je teoreticky otevřen pouze badatelům na postdoktorské úrovni, studentům *École nationale des Chartes*, archivářům-paleografům (titul, který se dá přirovnat k Ph.D. z pomocných věd historických) a některým dalším privilegovaným osobám. Pokud takovou osobou nejste, vyplatí se získat si doporučení nějakého známého badatele, nejlépe francouzského.

Další knihovnou, kterou nelze opomenout, je knihovna Domu humanitních věd,³ která tvoří součást snad nejprestižnější francouzské vysoké školy zaměřující se na sociální vědy, *École des hautes études en sciences sociales* (EHESS). EHESS je v mnoha ohledech netypická; kurzy se spíše než na „věcné“ vědění zaměřují na metodologii a studenti se do nich přijímají individuálně, obvykle na základě motivačního

² *École nationale des Chartes*, 19, rue de la Sorbonne. Web: <<http://bibliotheque.enc.sorbonne.fr>>.

³ *Maison des sciences de l'homme*, 56, boulevard Raspail. Katalog: <<http://catalogue.bibliotheque.msh-paris.fr>>.

pohovoru, případně vlastního výzkumného projektu. Na EHESS učí například Le Goffův žák Jean-Claude Schmitt, českým čtenářům dobře známý.

Průkazka do knihovny Domu humanitních věd je zdarma, avšak knihovna je výběrová, přijímá doktorandy EHESS, badatele a postdoktorandy (ti, kdo se pyšní doktorským diplomem, by si neměli zapomenout jeho kopii) a neurčitou kategorií těch, kterým udělí pracovníci knihovny či její ředitel souhlas. V praxi jsou pravidla o něco méně přísná, než by dávaly tušit internetové stránky této instituce. Mohu přinejmenším potvrdit, že s kartou doktoranda EHESS po mně nepožadovali doporučení některého vyučujícího EHESS, ačkoliv jejich stránky uvádějí, že dokonce i doktorandy EHESS přijímají jen na základě takového doporučení. Od uchazečů, kteří nejsou studenty školy, případně nemají doktorský diplom, by knihovníci možná doporučení některého vyučujícího EHESS požadovali, je to ale i otázka diplomatických schopností a vyplatí se co nejdříve po příjezdu prozkoumat terén v různých knihovnách.

Fond knihovny je poměrně mladý, starších děl Dům humanitních věd zdaleka nevlastní tolik jako Národní knihovna či Knihovna svaté Jenovéfy (viz níže), ale velkou pozornost si zaslouží pokud jde o mladší monografie a periodika z oblasti sociálních věd včetně religionistiky. Samoobslužné kopírování je možné, včetně formátu A3. Jedna stránka A4 stojí při koupi karty na 100 kopií 0,10 euro.

Menší Knihovna náboženských věd⁴ patří známé Sekci náboženských věd na Sorbonně. Nabízí asi 16 000 svazků, 94 periodik a v neposlední řadě disertace sepsané při tomto pracovišti. Je otevřena vyučujícím a studentům Sekce náboženských věd a badatelům, kteří předloží nějaký přesvědčivý doklad své vědecké činnosti.

Nakonec je třeba uvést knihovnu, která udělá na většinu čtenářů možná nejlepší dojem – Knihovnu svaté Jenovéfy u Panteonu.⁶ Vedle rozsáhlého knihovního fondu z různých oblastí si zaslouží obdiv také její působivý interiér. Knihovna je otevřena všem a první průkazka je zcela zdarma. Jde vůbec o knihovnu velmi přátelskou a v praxi takřka výhradně studentskou. Kopírovat je možné samoobslužně na formát A4 za cenu zhruba 0,15 euro za kopii. Registrovaní čtenáři zde mají možnost přístupu k internetu přes wi-fi, technicky velmi dobře zvládnutého a bezproblémového. Čtečky mikrofilmů jsou tu o dost modernější než ty, které dává k dispozici Oddělení západních rukopisů Národní knihovny, ale fond mikrofilmů je pochopitelně nesrovnatelně chudší. Během akademického roku je dobré přijít hned ráno; odpoledne a v podvečer není neobvyklá fronta na místo, jehož přidělení je podmínkou vstupu do studovny, tedy i objednání knih. Souběžně lze objednat maximálně pět jednotek. V současné době se někdy do limitu započítávají i knihy již vrácené. Tento nedostatek informačního systému lze částečně řešit u informačního pultu, zejména je však možné – pokud se na místo nestojí fronta – vrátit všechny knihy, zažádat o jiné místo a další knihy si objednat poté. Limit se tím vynuluje.

S výjimkou severského oddělení knihovna nepůjčuje absenčně.

4 Bibliothèque des Sciences religieuses, 46, rue de Lille. Web: <<http://www2.ephe.sorbonne.fr/bibliotheques/contactsr.htm>>.

6 Bibliothèque Sainte-Geneviève, 10, Place du Panthéon. Web: <<http://www-bsg.univ-paris1.fr/home.htm>>. Katalog: <<http://www-bsg.univ-paris1.fr/opac/indx.html>>.

Obvykle je asi nejlepší začít Jenovéfou, a pokud příslušné dílo nemá Jenovéfa, tak hledat v dalších katalogích. Teprve pokud dílo nenajdete v žádné z levnějších a méně striktních knihoven, do nichž máte přístup, hledejte je v Bibliothèque nationale de France. Tam lze minimálně ověřit jeho relevanci a bibliografický údaj pro případné pozdější objednání prostřednictvím meziknihovni výpůjční služby.

V uvedených knihovnách je možné bez problémů využívat přenosné počítače.

Z pařížských knihkupectví lze doporučit například La Procure (3, rue de Mézières, 75 006 Paris, blízko kostela sv. Sulpicia), knihkupectví L'Harmattan, zaměřené na historickou literaturu (24, rue des Écoles, 75 005 Paris), či nedaleké knihkupectví Gibert Joseph na boulevard Saint-Michel.

Studium v Púné, Maháráštra, Indie

Milan Fujda, FF MU, Ústav religionistiky

Púné je dynamicky se rozvíjející centrum indických informačních technologií, ale i jiného průmyslu a obchodu. Leží ve státě Maháráštra asi 150 km východně od Bombaje za horami v oblasti Lónavly. Označení "Oxford of the East" pro místní univerzitu je poněkud nadnesené. Přesto je Púné jedním z ohromných indických vzdělávacích center a místní vzdělávací instituce patří v Indii k těm lepším. Kromě univerzity, kde lze studovat pouze v magisterských a doktorských studijních programech, je v Púné řada *colleges*, která nabízejí i bakalářské studijní programy. Všechny instituce jsou vystavěny v relativně zelených, čistých a dobře udržovaných kampusech poskytujících mnohem větší klid a příjemnější životní prostor než věčně hlučné, výfukovými a jinými exhalacemi zamořené ulice indických měst. V kampusu zpravidla sídlí všechny potřebné univerzitní instituce, dostupné jsou též restaurace, kopírovací, telefonické a internetové služby i obchody se smíšeným zbožím.

Kvalita vzdělání v Indii obecně není vyšší než v Česku. Proto, až na výjimky, nemá příliš smysl studovat v Indii magisterské studijní programy. Doktorandům však nabízí (přinejmenším) Púné široké možnosti. Důležitý a velmi přínosný je již samotný každodenní styk s realitou na indické ulici i v indické akademii. Teprve v každodenním životě v indické společnosti se plně otevře pohled na hluboké kulturní odlišnosti mezi Evropou a Indií a ten, kdo se dívá, zažije na vlastní kůži to, co nelze z knih vyčíst. Pobyt v společnosti založené na zcela odlišných tradicích navíc velmi pravděpodobně brzy pozná zdrcující pravdu, že o těchto tradicích a základech, na nichž stojí, má, přes léta studia, povědomí mnohem mlhavější než dítě, jež v některé z nich vyrůstá. Konfrontace s indickou akademií navíc umožní hlouběji reflektovat nesamozřejmost soudobých západních sociálně-vědných diskurzů, zakusit z jiné pozice jejich výhody i nevýhody, a především, jejich partikularitu.

Samotné studium v rámci indické školské instituce přináší mnohé problémy. Nejzávažnějším je indická byrokracie: pravidla se často mění, málokterý úředník zná větší část systému než úsek své práce, papírování je skutečně mnoho, čekací doby jsou neomezené. Patrně jediný legální způsob, jak napomoci hladkému průběhu všech potřebných administrativních procedur, je mít při sobě neustále kopie všech